

Nazwa projektu Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Sprawiedliwości Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu <u>Pod względem legislacyjnym:</u> Arkadiusz Myrcha, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości <u>Pod względem merytorycznym:</u> Dariusz Mazur, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu <u>Opiekun legislacyjny:</u> Marcin Gubała, Dyrektor Departamentu Legislacyjnego e-mail: sekretariat.dl@ms.gov.pl, tel. 22 52 12 764 Janusz Kopciński, Główny Specjalista, Departament Legislacyjny e-mail: Janusz.Kopcinski@ms.gov.pl, tel. 22 52 12 640 <u>Opiekun merytoryczny:</u> Małgorzata Kosicka, Zastępca Dyrektora Departamentu Kadr Organizacji Sądów Powszechnych i Wojskowych e-mail: sekretariat.dko@ms.gov.pl, tel. 22 52 12 502	Data sporządzenia 17.09.2026 r. Źródło: Inicjatywa własna Nr w wykazie prac: UD449
---	--

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Obowiązujące przepisy dotyczące instytucji ławników nie zapewniają pełnego wykorzystania potencjału udziału czynnika społecznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Aktualny model udziału ławników w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości ujawnia szereg systemowych niedoskonałości, które w praktyce ograniczają efektywność tej instytucji oraz osłabiają jej znaczenie społeczne. Jest to szczególnie niepożądane w świetle wymogu wynikającego z art. 182 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w myśl którego ustawa określa udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Art. 182 Konstytucji RP ustanawia sam udział obywateli jako zasadę ustrojową, nie przesądzając jego szczegółowego modelu i pozostawiając możliwość jego dostosowywania do kolejnych etapów rozwoju demokratycznego państwa.

Ustrojodawca nie przesądził z góry jednego, niezmiennego kształtu udziału obywateli w sprawowaniu władzy sądowniczej i pozostawił przestrzeń do tego, aby wraz z rozwojem i pogłębianiem ustroju demokratycznego niepodległego państwa polskiego możliwe było przyjmowanie odmiennych, w tym coraz szerszych form obywatelskiego udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, odpowiadających aktualnemu poziomowi rozwoju kultury prawnej i politycznej społeczeństwa.

Konstytucyjne przesądzenie już w 1997 roku jednego, szczegółowego i szerokiego modelu tego udziału mogło zostać uznane za przedwczesne w realiach transformacji ustrojowej lat dziewięćdziesiątych XX w.

Dzisiaj to na ustawodawcy spoczywa odpowiedzialność za dostosowanie formy i zakresu udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości do obecnych realiów. Wymagania te stawiają przed państwem zadanie przeprowadzenia głębokiej i proobywatelskiej reformy wymiaru sprawiedliwości, której kierunkiem jest budowa obywatelskiego wymiaru sprawiedliwości.

Swoboda pozostawiona ustawodawcy przez art. 182 Konstytucji RP nie powinna być rozumiana jako przyzwolenie na marginalizowanie udziału obywateli, lecz jako zobowiązanie do nadawania tej zasadzie takiej treści, która odpowiada aktualnemu poziomowi rozwoju ustroju demokratycznego i pozwala urzeczywistnić podmiotową rolę obywateli w sprawowaniu władzy sądowniczej. Obecny zakres udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości z trudem pozwala uznać, że konstytucyjna zasada wyrażona w art. 182 Konstytucji RP jest realizowana w sposób odpowiadający jej ustrojowemu znaczeniu.

Za nieakceptowalny należy uznać stan, w którym udział czynnika obywatelskiego (w aktualnym stanie prawnym – ławników) w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości jest bardzo niewielki, również w wymiarze faktycznym. Może to bowiem niweczyć założenie ustrojowe przesądzające, że udział ten powinien być realny i przez to współkształtujący obraz polskiego sądownictwa.

Obywatele w państwie demokratycznym nie mają być wyłącznie adresatami prawa, lecz zawsze również jego twórcami, co w przypadku aplikacji prawa oznacza współudział w jego stosowaniu.

Jednym z przejawów tego stanu rzeczy jest coraz mniejsze zaangażowanie obywateli w pełnienie roli ławnika. Z danych będących w posiadaniu Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że liczba ławników zmniejsza się niemal z roku na rok. Na kadencję 2004–2007 wybrano 43.613 osoby do udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w charakterze ławników, natomiast w okresie 2008–2011 liczba ta zmniejszyła się do 21.933 osób, zaś w kadencji 2012–2015 do 13.933 osób. Na ostatnią kadencję, a więc na lata 2024–2027, wybrano 7.197 ławników.

Niskie zainteresowanie pełnieniem roli ławnika w ostatnich wyborach ma charakter wielowymiarowy, przy czym istotnym czynnikiem jest nieadekwatna wysokość rekompensaty. W przypadku obywateli aktywnych zawodowo udział w rozprawie wiąże się często z poniesieniem rzeczywistej straty ekonomicznej, ponieważ wypłacana rekompensata pokrywa jedynie część utraconego wynagrodzenia. W praktyce oznacza to, że obywatel, który decyduje się uczestniczyć w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, niejednokrotnie ponosi część kosztów wykonywania tej roli z własnych środków. Stanowi to szczególnie silną barierę dla osób aktywnych zawodowo, które posiadają doświadczenie społeczne i zawodowe pożądane w składach orzekających. Wspólnym mianownikiem problemów pozostaje przedmiotowe traktowanie obywateli pełniących rolę ławników. Projektowane zmiany ustrojowe i instytucjonalne zmierzają do odwrócenia tego sposobu myślenia oraz do ukształtowania modelu, w którym sędzia społeczny jest traktowany jako pełnoprawny i odpowiedzialny uczestnik sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Towarzyszy temu przekonanie, że wielu obywateli byłoby gotowych podjąć tę rolę, gdyby jej wykonywanie wiązało się z odpowiednim prestiżem, właściwymi warunkami organizacyjnymi oraz przygotowaniem merytorycznym.

Zmiana przeprowadzona ustawą z dnia 15 marca 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw doprowadziła do radykalnego ograniczenia udziału obywateli w rozpoznawaniu spraw cywilnych i karnych, bez przedstawienia dla tak daleko idącej ingerencji w konstytucyjny model sprawowania wymiaru sprawiedliwości wystarczającego uzasadnienia empirycznego ani aksjologicznego. Przedstawiona wówczas argumentacja opierała się przede wszystkim na niepopartym wynikami badań założeniu, że sąd orzekający bez udziału obywateli będzie działał szybciej i sprawniej. Nie przedstawiono analiz porównawczych, badań aktowych ani danych pozwalających wykazać, że obecność ławników stanowiła rzeczywistą przyczynę przewlekłości postępowań. Późniejsza praktyka nie potwierdziła trafności tego założenia. Ograniczeniu liczby spraw rozpoznawanych z udziałem ławników nie towarzyszyło proporcjonalne zmniejszenie liczby spraw wpływających do sądów ani skrócenie czasu trwania postępowań. Ocena zmian zachodzących w sądownictwie musi oczywiście uwzględniać równoczesne oddziaływanie wielu czynników prawnych, organizacyjnych i społecznych. Nie zidentyfikowano jednak potwierdzonej badaniami korelacji pomiędzy ograniczeniem udziału ławników a poprawą sprawności postępowań sądowych. Równie niewystarczająco udokumentowano finansowe podstawy przeprowadzonej zmiany. Formułowane wówczas twierdzenia o oszczędnościach wynikających z ograniczenia liczby ławników nie zostały poparte kalkulacją przedstawiającą metodę obliczeń, skalę przewidywanych oszczędności ani ich rzeczywiste znaczenie dla budżetu sądownictwa. Zasadniczą wadą zmian z 2007 r. było całkowite pominięcie ustrojowej i demokratycznej wartości udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Ograniczenie obecności obywateli w składach orzekających oznaczało jednocześnie dalsze zamknięcie wymiaru sprawiedliwości w obrębie struktur zawodowych. Im mniejszy jest udział obywateli w orzekaniu, tym słabszy pozostaje społeczny i pluralistyczny wymiar działalności sądów oraz ich odporność na próby podporządkowania interesom politycznym lub korporacyjnym. Szeroki udział obywateli stanowi natomiast dodatkową gwarancję niezależności instytucjonalnej sądów i niezawisłości osób uczestniczących w wydawaniu rozstrzygnięć. Tego aspektu autorzy zmian z 2007 r. nie uwzględnili. Widocznym i trwałym następstwem zmiany stała się marginalizacja obywatelskiego udziału w orzekaniu, w szczególności niemal całkowite usunięcie obywateli z rozpoznawania spraw karnych w sądach rejonowych.

Natomiast kolejne zmiany procedury cywilnej i karnej w latach 2013–2018 rozszerzyły model orzekania jednoosobowego i doprowadziły do dalszego zawężenia katalogu spraw rozpoznawanych z udziałem ławników.

Przyczyną niewysokiego zainteresowania pełnieniem obowiązków ławnika jest również brak adekwatnych do roli, ustrojowych regulacji statusu ławnika, co znajduje odzwierciedlenie w sposobie postrzegania tej instytucji, zarówno w społeczeństwie, jak i w sądach. Eliminowanie obywateli z udziału w orzekaniu zwiększa dystans między sądami a społeczeństwem, osłabia społeczną kontrolę nad wykonywaniem władzy publicznej oraz czyni wymiar sprawiedliwości bardziej podatnym na presję polityczną i korporacyjną. Szeroki udział obywateli stanowi natomiast jeden z mechanizmów wzmacniających pluralizm, niezależność instytucjonalną sądów i niezawisłość osób uczestniczących w wydawaniu rozstrzygnięć.

Celem podejmowanej inicjatywy legislacyjnej jest odbudowa roli i znaczenia obywatelskiego wymiaru sprawiedliwości. Pierwszym, istotnym krokiem są zmiany o charakterze ustrojowo-instytucjonalnym, których pozytywne przyjęcie powinno spowodować, w kolejnym kroku, poszerzenie zakresu spraw rozstrzyganych przez sądy z udziałem obywateli niebędących zawodowymi sędziami.

Istotnym zdiagnozowanym problemem jest niewystarczające upodmiotowienie ławników w polskim wymiarze sprawiedliwości. Rada do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości wskazała na potrzebę podjęcia działań zmierzających do wzmocnienia pozycji ławników, w tym zwiększenia ich roli w sądzie oraz podkreślenia znaczenia ich udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Wiąże się to z problemem niejasnych zasad przydziału spraw ławnikom, który należy do najbardziej kontrowersyjnych zagadnień związanych z udziałem obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w sądach powszechnych. Problem ten obejmuje również kwestię godnego traktowania ławników (dot. dostępu do sprzętu komputerowego i systemów informacji prawnej, przejrzystych zasad organizacyjnych), odpowiadającego znaczeniu pełnionej przez nich roli, oraz potrzebę wzmocnienia prestiżu udziału obywateli w orzekaniu.

Kolejnym obszarem problemowym są warunki wykonywania obowiązków ławnika, w szczególności zakres obciążeń oraz zasady rekompensaty finansowej. Obowiązujące przepisy przewidują niską wysokość rekompensaty za dzień pełnienia jedynie niektórych obowiązków ławnika, która w praktyce nie kompensuje rzeczywistych strat finansowych ponoszonych przez osoby odpowiedzialnie uczestniczące w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Aktualnie rekompensata ta wynosi 2,64% podstawy ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego, co w 2026 r. przekłada się na kwotę 230,96 zł za dzień. Kwota ta odpowiada w przybliżeniu jednodniowemu wynagrodzeniu osoby otrzymującej minimalne wynagrodzenie za pracę. Rada do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości w uzasadnieniu do uchwały nr 4/2025 wskazała jako najodpowiedniejszy punkt odniesienia dla obliczenia wysokości rekompensaty, tak aby spełniła ona swoją funkcję, wysokość wynagrodzenia za jeden dzień roboczy obliczona od przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej ogłoszonego przez ZUS, czyli 423,98 PLN (8.903,56 PLN : 21 dni roboczych).

Ponadto zmiany wymaga obecna liczba dni orzekania przez ławników. W praktyce odnotowywane są przypadki ławników, którzy uczestniczą w orzekaniu przez 20, 30 lub więcej dni w ciągu roku, ale dotyczy to stosunkowo niewielkiej grupy ławników w konkretnych wydziałach w wybranych sądach. Tym samym osoby te w znacznym stopniu kompensują niedobory wynikające z mniejszej liczby ławników niż liczba pierwotnie zgłoszona jako zapotrzebowanie przez prezesów sądów. Wyniki przeprowadzonego badania ankietowego opinii rad ławniczych¹ wskazują, że ponad połowa rad (55%) opowiedziała się za zwiększeniem liczby dni orzecznich lub odejściem od limitu dni, a jedynie 25% za utrzymaniem obecnego poziomu obciążeń. Przy czym należy podkreślić, że zakres dużych obciążeń występujący w wybranych wydziałach sądów okręgowych i sądów rejonowych z wydziałami pracy nie

¹ Badanie ankietowe opinii rad ławniczych zostało przeprowadzone z inicjatywy Rady do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości, we współpracy z Departamentem Kadr i Organizacji Sądów (DKO), w okresie od listopada 2025 r. do lutego 2026 r. Adresatami badania były rady ławnicze działające w sądach powszechnych. Ankieta nie miała zatem charakteru badania indywidualnych opinii poszczególnych ławników, lecz służyła poznaniu stanowisk organów samorządu ławniczego. Odpowiedzi były przekazywane w imieniu poszczególnych rad, zgodnie z przyjętym w nich sposobem wypracowywania stanowiska. Zakres badania obejmował kilka grup zagadnień dotyczących organizacji i praktycznego funkcjonowania instytucji ławnika. Pytania odnosiły się w szczególności do: składu rad ławniczych oraz podstawowych form ich aktywności; funkcjonowania stron internetowych rad ławniczych; zapewnienia ławnikom tóg; dostępności i standardu pomieszczeń przeznaczonych dla ławników oraz rad ławniczych; warunków wykonywania roli sędziego społecznego; samodoskonalenia i szkoleń sędziów społecznych; systemu przydzielania spraw ławnikom oraz oceny funkcjonowania tego systemu; liczby dni orzecznich; poszerzenia zakresu spraw rozpoznawanych z udziałem sędziów społecznych; ustanowienia Dnia Sędziego Społecznego. Badanie umożliwiło zgromadzenie informacji pochodzących bezpośrednio od rad ławniczych, a tym samym uwzględnienie doświadczeń praktycznych środowiska sędziów społecznych w diagnozie funkcjonowania tej instytucji oraz w pracach nad kierunkami jej reformy.

występuje w pozostałych sądach, gdzie ławnicy nie wyczerpują obecnego limitu dni, toteż nie widzą potrzeby zmian. Pozwala to przyjąć, że środowisko ławników wykazuje gotowość do podejmowania większych zobowiązań, niż wynika to z ustawowego limitu 12 dni orzekania w roku. Szerszy udział obywateli w wykonywaniu zadań ławników, realizowany w granicach ustawowo określonej liczby dni orzeczniczych, stanowi bowiem rozwiązanie długofalowo bardziej stabilne z punktu widzenia prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

W tym miejscu wskazać należy także, że liczba dni udziału ławników w rozprawach jest istotnie zróżnicowana w zależności od rodzaju sądu, jego struktury organizacyjnej oraz liczby rozpoznawanych spraw wymagających udziału czynnika społecznego. W większości sądów rejonowych wynosi ona od kilku dni w roku, natomiast w sądach rejonowych, w których funkcjonują wydziały pracy, a także w sądach okręgowych, nierzadko sięga kilkudziesięciu dni. W praktyce korzystanie przez prezesów sądów z kompetencji określonej w art. 170 § 1 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych ma charakter powszechny. Precyzyjne określenie skali oraz częstotliwości korzystania z tej kompetencji wymagałoby jednak przeprowadzenia odrębnego badania empirycznego, skoncentrowanego wyłącznie na tym zagadnieniu. Powyższy obszar problemowy został także zaprezentowany w raporcie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości² mianowicie: „system sądów ławniczych wymaga reformy w zakresie zmierzającym do urealnienia udziału obywateli w sądownictwie nie tylko w wymiarze formalnym, lecz także (a może przede wszystkim) materialnym [...] konieczne wydaje się również wprowadzenie szeregu zmian w zakresie modelu wyboru ławników, ich szkolenia, wynagradzania czy funkcjonowania instytucji ochrony interesów sędziów społecznych i doskonalenia metodyki ich orzekania (samorząd ławniczy). Takie kierunki reformy jawią się jako istotne na podstawie nie tylko krytycznej analizy dogmatycznoprawnej aktualnego reżimu normatywnego regulującego ustrój sądownictwa i zasady postępowania karnego, ale przede wszystkim wyników badań empirycznych, poprzez które spróbowano zidentyfikować potrzeby i postulaty praktyków wymiaru sprawiedliwości – tak ławników, jak i sędziów zawodowych. Bez istotnych zmian podnoszących kompetencje ławników i jakość ich pracy orzeczniczej, poziom motywacji ławników czy sposób powoływania sędziów społecznych do wykonywania obowiązków nie sposób osiągnąć celu w postaci realnego wzmocnienia instytucji czynnika społecznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości i jej rzeczywistej roli procesowej, istotnej tak z punktu widzenia interesu państwa, jak i obywateli poddanych władzy tego państwa i jego aparatu.”.

Przydzielanie spraw ławnikom

Przydzielanie spraw ławnikom w sprawach karnych odbywa się z wykorzystaniem Systemu Losowego Przydziału Spraw (SLPS). W sprawach cywilnych stosowany jest natomiast SLPS albo zasady przydziału przyjęte w poszczególnych wydziałach.

Zidentyfikowany problem w tej kwestii dotyczy przede wszystkim niewystarczającej komunikacji pomiędzy władzami sądu i kierownictwem poszczególnych wydziałów a ławnikami. W jej ramach zasady przydziału spraw, przesłanki ich stosowania oraz sposób zapewnienia równego udziału ławników w orzekaniu nie zawsze są przedstawiane zainteresowanym w sposób pozwalający im poznać i zrozumieć funkcjonujący mechanizm. Transparentność zasad przydziału spraw stanowi jeden z fundamentów zaufania ławników do prawidłowości funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Osoba uczestnicząca w sprawowaniu władzy sądowniczej powinna mieć możliwość uzyskania jasnej informacji, według jakich reguł jest wyznaczana do rozpoznania konkretnej sprawy. Istotne jest przy tym nie tylko obiektywne przestrzeganie uczciwych zasad, lecz również istnienie po stronie sędziów społecznych uzasadnionego przekonania, że ich przydział do spraw odbywa się w sposób bezstronny, przejrzysty i wolny od arbitralności.

Malejąca liczba kandydatów i starzenie się grupy ławników

W ostatnich wyborach ławników prezesi sądów okręgowych w trybie art. 161 § 2 u.s.p. zgłosili radom gmin 13.786 osób do wyboru, z czego wybrano 7.197 (liczba ta uwzględnia również wybory uzupełniające) ławników, co stanowi 64,5% osób zgłoszonych.

² dr Kil J., dr hab. Kaczmarczyk M., dr Kwaśniak A., *Ewaluacja działalności i otoczenia normatywnego ławników orzekających w sprawach karnych w polskim wymiarze sprawiedliwości, ze szczególnym uwzględnieniem możliwych kierunków reformy*, Warszawa, 2023, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Z uwagi na brak zainteresowania pełnieniem funkcji ławnika praktycznie we wszystkich okręgach sądowych przeprowadzono wybory uzupełniające z wyjątkiem okręgów: SO w Częstochowie, SO w Nowym Sączu, SO w Ostrołęce i SO w Radomiu.

Jednak pomimo przeprowadzenia dodatkowych naborów nie wybrano wystarczającej liczby ławników.

Analizy pokazują, że młode osoby rzadko zgłaszają swoją kandydaturę. Powoduje to ograniczoną reprezentatywność składu ławników i może utrudniać odzwierciedlenie zróżnicowanych doświadczeń społecznych.

Szczegółowe dane dotyczące wyborów przeprowadzonych w 2023 r.

- spośród wszystkich wybranych ławników 79,5 % stanowią kobiety – wybrano 5 719 kobiet i 1 478 mężczyzn;
- największą grupę wiekową stanowią osoby między 65 a 70 rokiem życia (56,4%). Powyższe dane pokazują, że wykonywanie funkcji ławnika jest zajęciem mało atrakcyjnym dla osób młodych. Liczba wybranych ławników do 30 r.ż. - 221 (3,1 %), liczba wybranych ławników od 31 do 65 r.ż. – 2904 (40,4 %) liczba ławników powyżej 65 r. ż. – 4060 (56,4 %);
- niemal 66 % osób wybranych stanowią ławnicy z wykształceniem wyższym – wykształcenie wyższe – 4 740 ławników, wykształcenie co najmniej średnie 5 503 ławników;
- najbardziej zainteresowani pełnieniem funkcji były osoby pracujące, choć wciąż utrzymuje się wysoki procent zainteresowania wśród emerytów.

Dane dotyczące wyboru ławników na przestrzeni ostatnich lat:

kadencja	Liczba ławników zgłoszonych do wyboru	Liczba wybranych ławników	%
2008-2011	28.101	22.076	78,6
2012-2015	18.763	13.933	74,3
2016-2019	16.896	12.977	76,8
2020-2023	14.245	9.186	64,5
2024-2027	13.786	7.197	52,2

Obywatele posiadający doświadczenie zawodowe i ugruntowaną pozycję po objęciu roli ławnika spotykają się niekiedy z praktykami, które mogą być odbierane jako nieodpowiadające randze udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Przejawem tego problemu były w szczególności niezadowalające warunki lokalowe, brak odrębnych pomieszczeń dla ławników w większości sądów, niedostateczne wyposażenie, niewłaściwy stan tóg występujący jeszcze do niedawna w części sądów, brak systemowych szkoleń, na który powszechnie wskazują przedstawiciele środowiska ławniczego, a także niskie rekompensaty. Każda z tych okoliczności może być postrzegana jako przejaw niedostatecznego uznania znaczenia pracy wykonywanej przez obywatelskiego członka składu orzekającego.

Powtarzające się nabory.

Brak odpowiedniej liczby kandydatów powoduje konieczność przeprowadzania wyborów uzupełniających, co wydłuża procedurę i zwiększa koszty organizacyjne zarówno po stronie samorządów, jak i sądów. Obejmuje to przygotowanie i publikację ogłoszeń, przyjmowanie zgłoszeń, ponowne przeprowadzanie procedury wyborczej przez rady gmin.

Przykład 1³

W Warszawie po zakończeniu podstawowego naboru konieczne było przeprowadzanie kolejnych naborów uzupełniających. Na stronie m.st. Warszawy opublikowano wyniki II, III i IV naboru uzupełniającego kandydatów na ławników na kadencję 2024-2027, co wskazuje na utrzymujące się braki kadrowe.

Przykład 2⁴

Braki ławników a funkcjonowanie sądów według publikacji „Bez ławnika sąd nie ruszy ze sprawą” – w 2024 r. w Warszawie prowadzono już kolejne nabory uzupełniające, a brakowało ponad 287 ławników. W artykule wskazano, że niedobory mogą prowadzić do trudności w kompletowaniu składów orzekających i odraczania spraw. Jako przyczyny wymieniano m.in. niewielkie zainteresowanie kandydatów oraz niskie wynagrodzenie za pełnienie funkcji ławnika.

Przykład 3⁵

W okręgu elbląskim jest ponad 100 ławników sądowych, potrzeba drugie tyle. [...] Chętnych do pełnienia funkcji ławników jest zwykle mniej niż miejsc w sądach. W ostatnich wyborach na kadencję 2024-2027 sądy okręgu elbląskiego zgłosiły do samorządów (to rady gmin i miast wybierają kandydatów na podstawie zgłoszeń) zapotrzebowanie na 277 osób. **Ostatecznie, aż po trzykrotnych wyborach uzupełniających** wybrano tylko 116 osób, w tym ponad 80 to ławnicy w Sądzie Rejonowym i Sądzie Okręgowym w Elblągu. Większość orzeka w sprawach rodzinnych.

Podsumowanie

Projektowana regulacja zmierza do rozwiązania wskazanych problemów poprzez przebudowę modelu funkcjonowania instytucji udziału obywateli w wymiarze sprawiedliwości, w tym wzmocnienie sędziów społecznych, zapewnienie im odpowiedniego przygotowania merytorycznego oraz stworzenie bardziej adekwatnych warunków wykonywania obowiązków. Projektowane zmiany koncentrują się zatem w pierwszej kolejności na stworzeniu stabilnych i przejrzystych ram wykonywania funkcji sędziego społecznego, wzmocnieniu jego pozycji ustrojowej, uporządkowaniu zasad wyboru i funkcjonowania samorządu sędziów społecznych oraz zapewnieniu odpowiednich warunków organizacyjnych i materialnych. Przyjęta sekwencja działań, obejmująca najpierw zmiany ustrojowo-instytucjonalne odpowiada wymogom racjonalnego i odpowiedzialnego kształtowania polityki prawa⁶.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Rekomendowanym rozwiązaniem jest nowelizacja przepisów ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych w zakresie instytucji ławników.

Zmiana modelu instytucjonalnego

Projektowana zmiana zakłada reformę instytucji ławnika poprzez jej rozwinięcie w kierunku instytucji sędziego społecznego, z zachowaniem ciągłości obywatelskiego udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Zmiana ta ma nie tylko charakter terminologiczny, lecz stanowi element szerszej reformy, której celem jest wzmocnienie znaczenia udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Przyjęcie nowego nazewnictwa ma podkreślić rzeczywistą rolę tych osób w procesie orzekania oraz przyczynić się do zwiększenia prestiżu i społecznego postrzegania tej roli jako integralnej części wymiaru sprawiedliwości. Sędzią społecznym będzie obywatel niebędący sędzią, uczestniczący w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości na zasadach określonych w ustawie. Dodatkowym warunkiem będzie także brak prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe.

³ <https://bemowo.um.warszawa.pl/-/iv-nabor-uzupelniajacy-kandydatow-na-lawnikow-sadow-powszechnych>

⁴ [Bez ławnika sąd nie ruszy ze sprawą - Legalis](#) [art. z 2024 r.]

⁵ <https://www.portel.pl/prawo-i-porzadek/lawnik-brzmi-dumnie-ale-potrzeba-wiecej-kandydatow/149733>

⁶ Szczegółowe kierunki poszerzenia udziału obywateli w orzekaniu, wraz z uzasadnieniem proponowanych rozwiązań, zostały przedstawione w uchwałach nr 10–14 z 2025 r. Rady do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości, dotyczących rozszerzenia kognicji w postępowaniu karnym, w sprawach z zakresu prawa pracy i prawa rodzinnego oraz w innych sprawach, w których udział doświadczenia społecznego może wzmacniać jakość i demokratyczną legitymizację orzekania.

W badaniu ilościowym „Kompetencje prawne Polaków”, zrealizowanym przez IMAS International Sp. z o.o. na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w grudniu 2025 r., aż 44,1% respondentów błędnie utożsamiało ławnika z osobą zasiadającą w ławie przysięgłych, mimo że instytucja taka nie występuje w polskim systemie prawnym. Kolejne 9,8% badanych uznało, że taka rola w polskim prawie w ogóle nie istnieje, natomiast 8,1% wskazało, że ławnik jest rodzajem sędziego zawodowego orzekającego w sprawach mniejszej wagi. Jedynie 38,1% respondentów prawidłowo rozpoznało ławnika jako osobę, która nie musi posiadać wykształcenia prawniczego i wspólnie z sędziami zawodowymi orzeka w wybranych sprawach sądowych. Wyniki te wskazują, że społeczne rozpoznanie rzeczywistej roli ławnika pozostaje stosunkowo niskie.

Dominujące utożsamianie ławnika z członkiem ławy przysięgłych ma również istotne znaczenie językowe. Pokazuje ono, że potoczna intuicja semantyczna wiąże nazwę „ławnik” przede wszystkim z „ławą”, nie zaś z obywatelem będącym członkiem mieszanego składu orzekającego, który wspólnie z sędzią zawodowym uczestniczy w rozpoznaniu sprawy i wydaniu rozstrzygnięcia. Obecne znaczenie tego terminu ma zatem charakter konwencjonalny, nadany mu przez ustawodawcę dla określenia instytucji odmiennej od tej, z którą nazwa ta jest najczęściej kojarzona społecznie. Samo wielowiekowe tradycyjne posługiwanie się określeniem „ławnik” nie przesądza więc o jego współczesnej komunikatywności ani o zdolności do właściwego wyrażenia ustrojowej pozycji osoby, którą oznacza.

Proponowana zmiana nazwy stanowi element szerszego procesu upodmiotowienia obywateli uczestniczących w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości oraz adekwatnego nazwania ich roli ustrojowej. Określenie „sędzia społeczny” wskazuje, że obywatel biorący udział w orzekaniu nie jest obserwatorem, doradcą ani pomocnikiem sędziego zawodowego, lecz pełnoprawnym członkiem składu orzekającego, uczestniczącym w wykonywaniu władzy sądowniczej. Zmiana nazwy służy zatem uwidocznieniu rzeczywistego charakteru udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, nawet jeżeli nie towarzyszy jej zasadnicza przebudowa organizacyjna tej instytucji.

Przyjęcie nazwy „sędzia społeczny” pozostaje również spójne z orzecznictwem i kulturą prawną Unii Europejskiej, w których o pozycji osoby uczestniczącej w orzekaniu przesądza wykonywanie władzy orzeczniczej, a nie zawodowy charakter sprawowanego urzędu. Z tej perspektywy określenie „sędzia społeczny” trafniej niż dotychczasowa nazwa oddaje ustrojową rolę obywatela uczestniczącego w wydawaniu orzeczeń.

Określenie „sędzia społeczny” nie jest przy tym terminem nowym, utworzonym na potrzeby projektowanej regulacji. Występuje ono w polskim języku prawniczym i doktrynie co najmniej od lat sześćdziesiątych XX w., a następnie było wykorzystywane w literaturze naukowej, praktyce instytucjonalnej i debacie publicznej jako określenie ławnika odwołujące się bezpośrednio do jego rzeczywistej roli w składzie orzekającym.

Istotnym argumentem pozostaje ponadto stanowisko samych interesariuszy projektowanej regulacji. Dwa stowarzyszenia reprezentujące środowisko ławnicze – Stowarzyszenie Ławników Polskich oraz Krajowa Rada Sędziów Społecznych – mają wpisane do swoich statutów dążenie do zastąpienia nazwy „ławnik” określeniem „sędzia społeczny”. Projektowana zmiana wychodzi zatem naprzeciw jednemu z podstawowych postulatów formułowanych przez środowisko obywateli bezpośrednio uczestniczących w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Zmiana ta pozostaje również zgodna ze stanowiskiem Rady do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości, która już w jednej ze swoich pierwszych uchwał – uchwale nr 3/2025 – zarekomendowała zastąpienie ustawowej nazwy „ławnik” określeniem „sędzia społeczny”.

W konsekwencji powyższego w art. 1 pkt 1 ustawy nowelizującej zaproponowano zmianę terminologiczną poprzez zastąpienie wyrazu „ławnik” wyrazami „sędzia społeczny” w każdym z tych przepisów, gdzie dalej idące zmiany nie są wymagane.

Jednocześnie w art. 4 u.s.p., poświęconym uregulowaniu udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, wprowadza się definicję sędziego społecznego. Celem ustanowienia tej definicji jest przede wszystkim podkreślenie, że sędzia społeczny nie jest sędzią w rozumieniu Konstytucji, że przydawka „społeczny” nie określa szczególnej kategorii sędziego, lecz termin „sędzia społeczny” odnosi się do odrębnej od sędziów zawodowych kategorii osób uczestniczących w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości – obywateli, którzy w sposób określony ustawą realizują zasadę wyrażoną w art. 182 Konstytucji RP.

Dodatkowa informacja

Zmiana nazwy ławnika na sędziego społecznego tylko w sądach powszechnych

W odniesieniu do ławników sądów wojskowych i ławników izb morskich brak zmiany nazwy jest uzasadniony odmiennym trybem wyboru i inną grupą, spośród której ławnicy są wybierani, oraz odmiennymi założeniami, na jakich opiera się ich udział w rozpoznawaniu spraw. Ławnikiem sądu powszechnego może zostać praktycznie każdy obywatel (spełniający jedynie ogólne kryteria wieku, co najmniej średniego wykształcenia, związku życiowego lub zawodowego z miejscem kandydowania, niewykonywania określonych zawodów lub funkcji), a wyboru ławników dokonuje rada gminy, czyli reprezentacja lokalnej społeczności najmniejszej jednostki samorządu terytorialnego. Ławnikami w sądach wojskowych są wyłącznie żołnierze, wybierani na zebraniach żołnierzy jednostek wojskowych spośród kandydatów zgłoszonych na zebraniu. Ławnikami izb morskich są osoby posiadających wysokie kwalifikacje zawodowe i praktykę w zakresie zagadnień występujących w sprawach rozpoznawanych przez izby morskie (tj. sprawach wypadków morskich), powoływane przez ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej. Istotą udziału ławników w rozpoznawaniu spraw przez sądy powszechne jest wniesienie innego niż sędziowskie doświadczenia życiowego, znajomości sposobu funkcjonowania, zwyczajów i wartości lokalnej społeczności, oglądu spraw oczami „przeciętnego człowieka”, podczas gdy rola ławników sądów wojskowych i ławników izb morskich wiąże się ze znajomością określonej dziedziny spraw i wiedzą specjalistyczną.

Wzmocnienie pozycji ustrojowej i organizacyjnej sędziów społecznych

Projekt przewiduje wzmocnienie pozycji sędziów społecznych w strukturze organizacyjnej sądownictwa, w szczególności poprzez:

- wzmocnienie podmiotowości dotychczasowego samorządu ławniczego poprzez nadanie mu formy samorządu sędziów społecznych oraz określenie rady sędziów społecznych jako jego organu.

Zadania rady ławniczej realizowane obecnie:

- ogólne, określone w art. 175 par. 2 u.s.p.: podnoszenie poziomu pracy ławników i ich reprezentowanie oraz pobudzanie działalności wychowawczej ławników w społeczeństwie
- szczegółowe, wynikające z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu wyboru, składu i struktury organizacyjnej, trybu działania oraz szczegółowych zadań rady ławniczej (Dz. U. poz. 174):
 - 1) reprezentowanie wszystkich ławników w sądzie;
 - 2) współdziałanie z prezesem sądu w zakresie sporządzania list ławników do poszczególnych wydziałów sądu;
 - 3) współdziałanie z prezesem sądu w zakresie podjęcia działań zmierzających do odwołania z funkcji ławnika;
 - 4) podejmowanie działań umożliwiających podnoszenie poziomu pracy wykonywanej przez ławników;
 - 5) współdziałanie z prezesem sądu w ustalaniu przez niego terminów i tematyki porad sędziowsko-ławniczych;
 - 6) przedstawianie prezesowi sądu propozycji dotyczących potrzeb szkoleniowych, w tym zakresu tematycznego i form szkolenia ławników;
 - 7) wydawanie opinii w sprawach przedłożonych przez prezesa sądu;
 - 8) opracowanie projektu regulaminu pracy rady;
 - 9) przekazywanie prezesowi sądu oraz rzecznikowi prasowemu sądu, na ich prośbę, informacji o działalności ławników

Zadania rady sędziów społecznych przewidziane w projekcie (nowelizowany art. 175 par. 2 u.s.p.):

- 1) reprezentowanie sędziów społecznych sądu;
- 2) współdziałanie z prezesem sądu w zakresie organizacji wykonywania czynności sędziów społecznych, w tym w zakresie przydziału sędziów społecznych do wydziałów sądu i określania zasad przydzielania sędziów społecznych do spraw;
- 3) współdziałanie z prezesem sądu w zakresie podjęcia działań zmierzających do odwołania sędziego społecznego;
- 4) podejmowanie działań służących podnoszeniu poziomu wiedzy, umiejętności i kompetencji sędziów społecznych, w tym współdziałanie z prezesem sądu w zakresie określania potrzeb szkoleniowych sędziów społecznych oraz udzielania sędziom społecznym informacji dotyczących organizacji wykonywania czynności i zasad etyki sędziego społecznego;

- 5) podejmowanie działań mających na celu integrowanie sędziów społecznych danego sądu, a także współdziałanie z prezesem sądu w celu integrowania sędziów społecznych z sędziami oraz pozostałymi pracownikami sądu, w tym w zakresie organizacji narad sędziów i sędziów społecznych;
- 6) wydawanie opinii w sprawach przedłożonych przez prezesa sądu;
- 7) uchwalanie regulaminu pracy rady sędziów społecznych;
- 8) podejmowanie działań edukacyjnych dotyczących instytucji sędziego społecznego oraz współdziałanie w szczególności z władzami samorządowymi i otoczeniem społecznym w zakresie upowszechniania zasady udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości;
- 9) podejmowanie współpracy z radami sędziów społecznych w innych sądach.

Ponadto w projektowanych przepisach:

- art. 164 par. 3 i 4 u.s.p. przewidziano wymóg zasięgnięcia opinii rady sędziów społecznych w zakresie pierwszego przydziału i zmiany przydziału sędziego społecznego do wydziału sądu,
- art. 163 par. 3 pkt 3 u.s.p. przewidziano możliwość udziału sędziego społecznego wskazanego przez radę sędziów społecznych, niebędącego kandydatem, w zespole opiniującym dla rady gminy kandydatów na sędziów społecznych,
- art. 174b par. 3 pkt 3 u.s.p. przewidziano kompetencję rady sędziów społecznych do wnioskowania o nadanie Medalu „Za zasługi na rzecz udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości” osobom innym niż sędziowie społeczni,
- art. 22 par. 1c u.s.p. nałożono na prezesa sądu wymóg współdziałania z radą sędziów społecznych oraz uwzględniania potrzeb związanych z zapewnieniem radzie warunków wykonywania zadań w zgłaszanych corocznie dyrektorowi sądu potrzebach sądu koniecznych dla zapewnienia warunków jego prawidłowego i sprawnego funkcjonowania,
- art. 175 par. 2 u.s.p. przewidziano udział przewodniczącego rady sędziów społecznych w zgromadzeniu ogólnym sędziów sądu w zakresie wysłuchania informacji prezesa sądu o działalności sądu.

Na poziomie zadań rady wzmocnienie podmiotowości samorządu sędziów społecznych przejawia się zatem w szczególności w:

- współdziałaniu z prezesem sądu w zakresie organizacji wykonywania czynności sędziów społecznych, w tym w zakresie przydziału sędziów społecznych do wydziałów sądu i określania zasad przydzielania sędziów społecznych do spraw - co ma na celu zwiększenie transparentności określania i stosowania zasad przydzielenia spraw sędziom społecznym oraz stanowi realizację jednego z podstawowych postulatów środowiska sędziów społecznych;
- opiniowaniu przydziału i zmiany przydziału sędziego społecznego do wydziału sądu;
- normatywnym umocowaniu udziału przedstawicieli rad sędziów społecznych w opiniowaniu kandydatów na sędziów społecznych;
- współdziałaniu z prezesem sądu w zakresie określania potrzeb szkoleniowych sędziów społecznych w miejsce jedynie zgłaszania potrzeb szkoleniowych, co ma istotne znaczenie w kontekście wprowadzenia obowiązkowych szkoleń dla sędziów społecznych,
- podejmowaniu działań mających na celu integrowanie sędziów społecznych danego sądu, a także współdziałaniu z prezesem sądu w celu integrowania sędziów społecznych z sędziami oraz pozostałymi pracownikami sądu;
- współdziałaniu z władzami samorządowymi, otoczeniem społecznym, innymi radami sędziów społecznych;
- samodzielności w określeniu regulaminu pracy rady.

Kadencja rady sędziów społecznych będzie trwała rok kalendarzowy.

Wybór członków rady sędziów społecznych będzie dokonywany na zebraniu sędziów społecznych zwołanym przez prezesa sądu po wyborach sędziów społecznych przeprowadzonych w danym roku, a w przypadku gdy w danym roku nie dokonano wyboru sędziów społecznych – nie później niż do 15 grudnia. Bierne i czynne prawo wyborcze w wyborach członków rady sędziów społecznych przysługiwać będzie sędziom społecznym danego sądu, w tym sędziom społecznym wybranym w danym roku, po złożeniu przez nich ślubowania, z wyłączeniem sędziów społecznych, których kadencja upływa z końcem danego roku;

- zobowiązanie prezesa sądu okręgowego oraz prezesa sądu rejonowego do współdziałania z radą sędziów społecznych sądu oraz zapewnienia jej warunków niezbędnych do wykonywania jej zadań;
- wzmocnienie relacji między sądami a samorządem terytorialnym poprzez coroczne przedstawianie przez prezesów sądów okręgowych i rejonowych informacji o funkcjonowaniu sądu, w tym w zakresie dotyczącym sędziów społecznych (a także sprawności postępowań sądowych oraz potrzeb organizacyjnych sądu). Nie przewiduje się szczegółowych wytycznych dotyczących treści tej informacji, powinna ona jednak czynić zadość zakresowi danych ujętych ogólnie w przepisie ustawy, stanowiąc obraz kondycji danego sądu, funkcjonującego w danym środowisku lokalnym. Prezes sądu rejonowego będzie przy tym zobowiązany do przedstawienia informacji o funkcjonowaniu sądu rejonowego na sesji rady gminy albo rady miasta, na których obszarze znajduje się siedziba sądu, a prezes sądu okręgowego do przedstawienia informacji o funkcjonowaniu sądu okręgowego na sesji rady powiatu albo rady miasta na prawach powiatu, na obszarze którego znajduje się siedziba sądu. Dodatkowo zaś prezes sądu rejonowego będzie zobowiązany do przedstawienia informacji w formie pisemnej radzie gminy albo radzie miasta, których obszar lub część obszaru są objęte obszarem właściwości sądu, a prezes sądu okręgowego – radzie gminy albo radzie miasta, których obszar lub część obszaru są objęte obszarem właściwości sądu okręgowego, oraz radzie powiatu albo radzie miasta na prawach powiatu, których obszar albo część obszaru są objęte obszarem właściwości sądu okręgowego. Informacje będą udostępniane także w Biuletynie Informacji Publicznej na stronach podmiotowych sądów;
- wprowadzenie mechanizmów zwiększających transparentność przydziału sędziów społecznych do wydziałów, w tym poprzez jednoznaczne uregulowanie możliwości zmiany przydziału sędziego społecznego do wydziału sądu, z jednoczesnym uregulowaniem, że od decyzji prezesa sądu w przedmiocie przydziału i zmiany przydziału sędziemu społecznemu będzie przysługiwało odwołanie do kolegium właściwego sądu okręgowego. Odwołanie będzie mogło zostać wniesione w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji za pośrednictwem prezesa sądu. Kolegium właściwego sądu okręgowego podejmuje uchwałę uwzględniającą albo oddalającą odwołanie sędziego społecznego. Od uchwały kolegium odwołanie nie przysługuje. Do czasu podjęcia uchwały sędzia społeczny wykonuje obowiązki w dotychczasowym wydziale sądu.

Wskazać należy, że praktyka w tym zakresie pozostaje zróżnicowana. Co do zasady dopuszcza się zmianę przydziału pomiędzy wydziałem karnym a wydziałem cywilnym tego samego sądu. Możliwość ta nie obejmuje natomiast przeniesienia do wydziału pracy, ponieważ wybór sędziów społecznych do orzekania w sprawach z zakresu prawa pracy odbywa się odrębnie, ze wskazaniem tego wydziału przez radę gminy.

Po odebraniu ślubowania prezes sądu, po zasięgnięciu opinii rady sędziów społecznych, przydzieli sędziego społecznego do wydziału sądu, kierując się potrzebą zapewnienia właściwego rozmieszczenia sędziów społecznych w wydziałach sądu, równomiernego rozłożenia ich obowiązków i zagwarantowania sprawnego postępowania sądowego oraz w miarę możliwości uwzględniając preferencje sędziego społecznego dotyczące udziału w rozpoznawaniu określonego rodzaju spraw.

Celem projektowanej regulacji jest normatywne uporządkowanie tej materii oraz zapewnienie większej przejrzystości zasad podejmowania przez prezesa sądu decyzji o zmianie przydziału. Jednoznaczne określenie podstaw i przesłanek takiej decyzji zwiększy pewność prawa, przewidywalność praktyki organizacyjnej sądów oraz transparentność sytuacji prawnej sędziów społecznych;

- uregulowanie zasad wydawania sędziom społecznym legitymacji służbowych.

Upodmiotowienie rad sędziów społecznych może przyczynić się do lepszej komunikacji między środowiskiem sędziów społecznych a kierownictwem sądów. Rady sędziów społecznych, jako bardziej aktywny partner instytucjonalny, mogą sygnalizować problemy organizacyjne, wspierać przepływ informacji, integrować sędziów społecznych oraz promować standardy rzetelnego wykonywania obowiązków. Z punktu widzenia sprawności sądów oznacza to możliwość wcześniejszego identyfikowania i rozwiązywania problemów związanych z udziałem sędziów społecznych w orzekaniu, zanim przełożą się one na organizację wokandy lub przebieg postępowań.

Projekt wprowadza zmiany w zakresie naboru kandydatów oraz procedury wyboru sędziów społecznych zmierzające do zwiększenia przejrzystości i jakości tego procesu, poprzez:

- Wprowadzenie systemu corocznych wyborów (najpóźniej we wrześniu) umożliwiających płynne uzupełnianie kadry sędziów społecznych dostosowane do potrzeb sądów.

W procesie wyborczym istotną rolę odgrywać będzie zespół opiniujący kandydatów powoływany przez radę gminy, który po przeprowadzeniu rozmów z kandydatami (wymagane będzie osobiste stawienie się na posiedzeniu zespołu) przedstawi na sesji rady gminy swoją opinię o kandydatach, w szczególności w zakresie spełnienia przez nich wymogów określonych w ustawie oraz ich walorów etycznych i intelektualnych. Opinia negatywna będzie wymagała pisemnego uzasadnienia.

W skład tego zespołu będą wchodzić w szczególności:

- 1) radni gminy;
- 2) sędzia lub sędzia w stanie spoczynku, mający doświadczenie w orzekaniu w składach z sędziami społecznymi, wskazany przez prezesa sądu okręgowego;
- 3) sędzia społeczny wskazany przez radę sędziów społecznych sądu rejonowego lub sądu okręgowego, niebędący kandydatem;
- 4) przedstawiciele organizacji pozarządowych, organizacji pracodawców i związków zawodowych.

Zgodnie z projektowanymi przepisami opinia zespołu o kandydacie na sędziego społecznego ma charakter niewiążący dla członków rady gminy. Nie przesądza ona zatem o wyniku wyboru, lecz dostarcza radzie gminy informacji wspierających podjęcie decyzji. Kompetencja do dokonania wyboru oraz związana z nią odpowiedzialność pozostają w całości po stronie rady gminy.

W projekcie przyjęto rozwiązanie pozostawiające radzie gminy możliwość poszerzenia składu zespołu opiniującego o dodatkowych interesariuszy, bez określania ich w formie zamkniętego i jednolitego dla wszystkich gmin katalogu. Według stanu na 1 stycznia 2026 r. w Polsce funkcjonuje 2479 gmin, zróżnicowanych pod względem wielkości, struktury społecznej, zasobów instytucjonalnych oraz form aktywności obywatelskiej. W poszczególnych wspólnotach samorządowych mogą zatem działać różne podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie i instytucje publiczne, których udział w pracach zespołu może wzbogacić proces opiniowania kandydatów. Pozostawiona radzie gminy swoboda doboru dodatkowych członków zespołu ma charakter zamierzony i służy dostosowaniu jego składu do lokalnych uwarunkowań oraz rozpoznanych w danej wspólnotcie zasobów wiedzy i doświadczenia. Dyskrecjonalność ta dotyczy wyłącznie ukształtowania składu zespołu opiniującego i nie zmienia charakteru jego opinii ani odpowiedzialności rady gminy za ostateczny wybór sędziów społecznych.

- Doprecyzowanie procedury zgłaszania kandydatów, w tym terminów i wymogów formalnych, wprowadzając także obowiązek składania oświadczeń pod rygorem odpowiedzialności karnej.

W projekcie określono długość kadencji sędziego społecznego (4 lata). Wskazano także, że kadencja sędziego społecznego ulegnie zakończeniu z dniem ukończenia przez niego 74. roku życia. Po zakończeniu kadencji sędzia społeczny będzie mógł brać udział jedynie w rozpoznawaniu sprawy rozpoczętej wcześniej z jego udziałem, do czasu jej zakończenia.

- Zmianę terminu zgłaszania kandydatów na sędziów społecznych – kandydatów będą mogli zgłaszać radom gmin prezesi właściwych sądów, stowarzyszenia, inne organizacje społeczne i zawodowe, zarejestrowane na podstawie przepisów prawa, z wyłączeniem partii politycznych, oraz co najmniej pięćdziesięciu obywateli mających czynne prawo wyborcze, zamieszkujących stale na terenie gminy dokonującej wyboru, w terminie do dnia 31 marca (obecnie 30 czerwca ostatniego roku kadencji).

Projektowane zmiany dotyczące sposobu wyboru sędziów społecznych, w tym w szczególności wprowadzenie rozmów komisji kwalifikacyjnych z kandydatami powinny przyczynić się do lepszego i mniej przypadkowego niż obecnie doboru obywateli do pełnienia roli sędziego społecznego. Bardziej pogłębiona ocena kandydatów pozwoli na skuteczniejsze ustalenie ich motywacji, dyspozycyjności, predyspozycji osobistych oraz rozumienia odpowiedzialności związanej z udziałem w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Z punktu widzenia sprawności sądów ma to znaczenie podstawowe, ponieważ do składów orzekających będą mogli trafiać osoby bardziej świadome swojej roli, bardziej dyspozycyjne i lepiej przygotowane do systematycznego wykonywania powierzonych im obowiązków. Taki dobór kandydatów powinien ograniczać ryzyko problemów

organizacyjnych związanych z nieobecnościami, niskim zaangażowaniem lub niewystarczającym rozumieniem roli sędziego społecznego w postępowaniu.

System corocznych wyborów sędziów społecznych umożliwi elastyczne dostosowywanie liczby wybieranych osób do zapotrzebowania zgłaszanego przez prezesów sądów. Przyjmuje się regularne przeprowadzanie wyborów w każdym roku, przy czym ich zakres będzie każdorazowo odpowiadał rzeczywistym potrzebom poszczególnych sądów. **Coroczność wyborów nie oznacza zatem obowiązku wybierania sędziów społecznych w sytuacji, w której nie występuje zapotrzebowanie na zwiększenie ich liczby.** Wyborów sędziów społecznych nie przeprowadza się, jeżeli w trybie określonym w art. 161 ustalono brak potrzeby wybrania sędziów społecznych przez określoną radę gminy w danym roku.

Rozłożenie procesu wyboru na poszczególne lata czteroletniego okresu pozwoli równomiernie rozłożyć obciążenia organizacyjne nakładane na gminy. Stworzy również warunki do prowadzenia lepiej przygotowanej kampanii informacyjnej oraz bardziej dojrzałego i pogłębionego procesu oceny kandydatów na sędziów społecznych.

Wprowadzenie corocznego cyklu wyborczego pozwoli również uniknąć konieczności organizowania odrębnych wyborów uzupełniających w przypadku pojawienia się dodatkowego zapotrzebowania na sędziów społecznych, wynikającego z organizacji i toku pracy sądu. Zapotrzebowanie będzie mogło zostać uwzględnione w najbliższej regularnej procedurze wyborczej, co zwiększy elastyczność systemu oraz ograniczy dodatkowe obciążenia organizacyjne po stronie gmin i sądów.

Wprowadzenie systemu corocznych wyborów nie zmienia organu właściwego do dokonania wyboru sędziów społecznych. Organem odpowiedzialnym za ostateczny wybór pozostaje rada gminy. Poszerzenie składu zespołu przygotowującego rekomendacje dotyczące kandydatów nie zmienia charakteru tej odpowiedzialności ani nie prowadzi do przeniesienia kompetencji wyborczej na inny podmiot. Zespół uczestniczy w przygotowaniu procesu wyboru i przedstawia rekomendacje, natomiast decyzję o wyborze podejmuje rada gminy.

Modyfikacja warunków wykonywania zadań sędziego społecznego

Projekt doprecyzowuje warunki wykonywania zadań sędziego społecznego, w tym:

- rozszerza katalog przesłanek wyłączających możliwość sprawowania wymiaru sprawiedliwości w charakterze sędziego społecznego;
- dookreśla zasady wygasania mandatu, tj. wskazuje przypadki:
 - a) prawomocnego skazania za przestępstwo, przestępstwo skarbowe, wykroczenie lub wykroczenie skarbowe;
 - b) utraty obywatelstwa polskiego;
 - c) zaistnienia okoliczności wskazanej w art. 159 § 1, tj. wykonywania zawodu lub funkcji niepołączalnych z obywatelskim sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości;
 - d) zrzeczenia się mandatu;
 - e) odwołania sędziego społecznego przez radę gminy w określonym przepisami trybie;

Projekt ujednolica regulacje dotyczące karalności jako przeszkody w wykonywaniu obowiązków sędziego społecznego z odpowiednimi regulacjami dotyczącymi sędziów. Zmiana w art. 158 § 1 u.s.p. statuuje niekaralność za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe jako przesłankę warunkującą dopuszczalność wyboru sędzią społecznym. Zgodnie ze zmianami w art. 166 u.s.p. prawomocne skazanie za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe będzie skutkowało wygaśnięciem mandatu sędziego społecznego z mocy prawa, natomiast prawomocne skazanie za nieumyślne przestępstwo, nieumyślne przestępstwo skarbowe, wykroczenie lub wykroczenie skarbowe będzie mogło stanowić podstawę odwołania sędziego społecznego przez radę gminy, która go wybrała, na wniosek prezesa właściwego sądu;

- wprowadza obowiązki informacyjne, które mają zapewnić ujawnianie okoliczności mogących wpływać na bezstronność sędziego społecznego, tj. sędzia społeczny będzie zobowiązany niezwłocznie zawiadomić prezesa sądu o toczącej się sprawie sądowej, w której występuje jako strona lub uczestnik postępowania;

- zwiększa liczbę dni z 12 do 20 w ciągu roku, w których sędzia społeczny będzie mógł być wyznaczony do udziału w rozprawach. Rozwiązanie to ma znaczenie przede wszystkim organizacyjno-administracyjne. Ograniczy ono konieczność każdorazowego przygotowywania przez prezesów sądów pism uzasadniających potrzebę zwiększenia liczby dni orzeczniczych poszczególnych sędziów społecznych. Tym samym może odciążyć prezesów sądów oraz administrację sądową od czynności o charakterze formalnym, a jednocześnie ułatwić bardziej elastyczne planowanie udziału sędziów społecznych w rozprawach. W praktyce powinno to sprzyjać sprawniejszemu układaniu wokand i zmniejszać ryzyko problemów organizacyjnych w wydziałach, w których udział sędziów społecznych jest ustawowo wymagany. Nadto obowiązek zawiadomienia pracodawcy sędziego społecznego o każdorazowym wyznaczeniu sędziego społecznego do udziału w rozprawie będzie mógł, na wniosek tego sędziego społecznego, zostać zawieszony. Dotyczy to sytuacji, w której z racji organizacji pracy sędziego społecznego nie zachodzi w jego ocenie konieczność zawiadamiania pracodawcy o każdej rozprawie z jego udziałem.

Wzmocnienie kompetencji sędziów społecznych uczestniczących w orzekaniu

Istotnym elementem projektu jest podniesienie poziomu przygotowania i kompetencji osób uczestniczących w orzekaniu. W tym celu wprowadzono obowiązek udziału w szkoleniach organizowanych przez sądy. Proponuje się, że sędzia społeczny będzie zobowiązany do udziału w 4 szkoleniach rocznie w wymiarze 2 godzin przypadających na każde szkolenie. Przeprowadzenie szkoleń, o których mowa w zdaniu pierwszym, zapewnia prezesa sądu, a szkolenia mogą być organizowane w szczególności przez prezesa sądu, jednostki organizacyjne podległe Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowane oraz instytucje systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

Zakłada się, że wysokość rekompensaty dla sędziego społecznego wyniesie za każdy dzień wykonywania czynności tj. udział w rozprawie lub posiedzeniu, uczestnictwo w naradzie nad wyrokiem; sporządzanie uzasadnienia; uczestnictwo w posiedzeniu rady sędziów społecznych, jeżeli został do niej wybrany – 4,25% podstawy ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego, o której mowa w art. 91 § 1 u.s.p. Natomiast za udział w szkoleniach – 1,0625 % podstawy ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego za każde szkolenie.

Uzasadnienie proponowanej wysokości rekompensaty opiera się na założeniu, że udział obywatela w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości nie powinien prowadzić do ponoszenia przez niego nieproporcjonalnego ciężaru ekonomicznego. Rekompensata nie stanowi wynagrodzenia odpowiadającego odpowiedzialności związanej z uczestnictwem w wydawaniu orzeczeń, lecz służy wyrównaniu ekonomicznych następstw przeznaczenia dnia aktywności zawodowej lub osobistej na wykonywanie obowiązków sędziego społecznego.

Odniesienie wysokości rekompensaty do podstawy ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego zapewnia zachowanie jej realnej wartości bez konieczności każdorazowego określania kwoty nominalnej. Poziom 4,25% pozwala zarazem na odpowiednie usytuowanie rekompensaty na tle wynagrodzeń w gospodarce narodowej oraz rekompensat związanych z innymi formami uczestnictwa obywateli w wykonywaniu zadań publicznych, z uwzględnieniem szczególnego charakteru odpowiedzialności wynikającej z udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Podwyższenie rekompensaty służy również ograniczeniu ekonomicznych barier dostępu do roli sędziego społecznego. Jej wysokość nie powinna prowadzić do sytuacji, w której rzeczywisty udział w orzekaniu pozostaje dostępny przede wszystkim dla osób nieaktywnych zawodowo albo osób, których sytuacja materialna pozwala na ponoszenie kosztów wykonywania tej roli. Odpowiedni poziom rekompensaty wspiera tym samym społeczną i zawodową różnorodność środowiska sędziów społecznych, a w konsekwencji reprezentatywność obywatelskiego udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Budowa nowego systemu szkoleń dla sędziów społecznych będzie miało szczególne znaczenie dla sprawności sądów, ponieważ lepsze przygotowanie sędziów społecznych może bezpośrednio wpływać na jakość i tempo pracy składów orzekających. Obowiązkowy model szkoleniowy pozwoli zapewnić bardziej jednolity standard przygotowania sędziów społecznych w skali kraju, a zarazem odpowiada na postulaty środowiska sędziów społecznych, które od lat wskazuje na potrzebę zwiększenia kompetencji sędziów społecznych poprzez rozbudowane szkolenia.

Po pierwsze, na płaszczyźnie merytorycznej szkolenia powinny przygotowywać sędziów społecznych do udziału w rozpoznawaniu określonych typów spraw, w których zasiadają oni w składach orzekających. Lepsze przygotowanie

w tym zakresie może przełożyć się na sprawniejsze zapoznawanie się z problematyką sprawy, bardziej świadomy udział w analizie materiału dowodowego oraz pełniejsze uczestnictwo w naradzie sędziowskiej.

Po drugie, na płaszczyźnie ogólno-instytucjonalnej szkolenia powinny służyć lepszemu zrozumieniu przez sędziów społecznych ich miejsca w sądzie, zasad współpracy w składzie orzekającym, znaczenia obowiązkowości, dyspozycyjności oraz odpowiedzialności za prawidłowy przebieg postępowania. Z perspektywy sprawności sądów ma to znaczenie praktyczne, ponieważ ogranicza ryzyko sytuacji, w których podstawowe kwestie organizacyjne, proceduralne lub dotyczące roli sędziego społecznego muszą być wyjaśniane dopiero na etapie konkretnej sprawy. Im wyższy poziom ogólnego przygotowania sędziego społecznego, tym sprawniej może przebiegać współpraca w składzie orzekającym oraz organizacja posiedzeń i rozpraw.

Po trzecie, na płaszczyźnie normatywno-etycznej szkolenia powinny być powiązane z planowaną budową kodeksu etycznego sędziego społecznego oraz standardów wykonywania powierzonych obowiązków.

Rozwiązania te mogą zwiększyć zainteresowanie pełnieniem roli sędziego społecznego w najbliższych wyborach, a także poprawić rzeczywistą dyspozycyjność osób już wybranych. Ma to bezpośrednie znaczenie organizacyjne: liczniejsza, bardziej stabilna i bardziej dyspozycyjna grupa sędziów społecznych ułatwia planowanie składów orzekających, wyznaczanie terminów rozpraw oraz zapewnienie ciągłości rozpoznawania spraw.

Instrumenty motywacyjne

Uzupełnieniem zmian są rozwiązania o charakterze motywacyjnym i wizerunkowym. Projekt przewiduje ustanowienie dnia 14 czerwca Dniem Sędziego Społecznego oraz wprowadzenie odznaczenia w postaci Medalu „Za zasługi na rzecz udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości”. Instrumenty te mają sprzyjać budowaniu prestiżu instytucji sędziego społecznego oraz wzmacniać jej społeczne znaczenie. Medal nadawał będzie Minister Sprawiedliwości z własnej inicjatywy lub na wniosek uprawnionych podmiotów.

Rozwiązania te nie mają wyłącznie charakteru symbolicznego. Mogą one wzmacniać poczucie odpowiedzialności, prestiż i identyfikację z wykonywanymi zadaniami, a przez to zwiększać zaangażowanie, obowiązkowość i dyspozycyjność osób uczestniczących w orzekaniu. W praktyce może to przełożyć się na bardziej stabilny udział sędziów społecznych w pracy sądów, łatwiejsze planowanie składów orzekających oraz ograniczenie problemów organizacyjnych związanych z zapewnieniem obsady rozpraw.

Przepisy przejściowe

Projekt ustawy przewiduje, że ławnicy wybrani na podstawie dotychczasowych przepisów i które przed wejściem w życie nowych regulacji złożyły ślubowanie oraz zostały wpisane na listę ławników, z mocy prawa stają się sędziami społecznymi. Zapewni to ciągłość wykonywania zadań przez ławnika i wyeliminuje konieczność ponownego przeprowadzania wyborów.

Ławnik wybrany przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy na podstawie art. 163 § 1 i art. 168 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym, który nie złożył ślubowania przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, staje się sędzią społecznym z dniem złożenia ślubowania.

Mandat sędziego społecznego wybranego przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, który spełnia przesłanki wykluczające możliwość dokonania wyboru sędzią społecznym, o których mowa w art. 159 § 1 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanej niniejszą ustawą, wygasa z upływem kadencji, na którą został wybrany.

W okresie przejściowym, przez określony w ustawie czas od dnia jej wejścia w życie, przewidziano możliwość uzupełniania składu sędziów społecznych. W sytuacji zmniejszenia liczby tych osób w trakcie kadencji prezes sądu będzie mógł wystąpić do właściwej rady gminy z wnioskiem o przeprowadzenie wyborów uzupełniających. Rada gminy będzie zobowiązana przeprowadzić takie wybory w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania wniosku, stosując już nowe przepisy. Mandaty osób wybranych w trybie uzupełniającym wygasną jednocześnie z końcem kadencji całego składu sędziów społecznych danego sądu, wybranego według wcześniejszych regulacji.

Projekt zapewnia również ciągłość obowiązywania aktów wykonawczych wydanych na podstawie dotychczasowych przepisów. Zachowują one moc do czasu wydania nowych aktów wykonawczych, jednak nie dłużej niż przez 12 miesięcy (w przypadku przepisów dotyczących wyboru sędziów społecznych) oraz 3 miesiące (w zakresie przepisów dotyczących rad ławniczych) od dnia wejścia w życie ustawy.

Dotychczasowe rady ławnicze przekształcają się w rady sędziów społecznych. Zachowują one ciągłość działania, a ich kadencja trwa do czasu zakończenia kadencji sędziów społecznych, którzy zostali do nich wybrani.

Wprowadzone rozwiązania mają na celu zapewnienie płynnego przejścia od dotychczasowego modelu ławników do nowej instytucji sędziów społecznych, bez zakłócania funkcjonowania sądów.

Ogólne znaczenie projektowanych zmian dla sprawności sądów

Projektowane zmiany mogą oddziaływać na sprawność sądów zarówno w wymiarze organizacyjnym, jak i jakościowym. Ich znaczenie nie ogranicza się wyłącznie do zwiększenia liczby dostępnych sędziów społecznych lub liczby dni ich udziału w orzekaniu. Istotą projektowanych rozwiązań jest stworzenie bardziej stabilnego, lepiej przygotowanego i bardziej zaangażowanego korpusu sędziów społecznych, co może bezpośrednio przełożyć się na sprawniejsze prowadzenie postępowań sądowych.

Projektowane rozwiązania mogą pozytywnie oddziaływać na sprawność sądów przede wszystkim poprzez lepszy dobór kandydatów, wprowadzenie obowiązkowego systemu szkoleń, podniesienie kompetencji merytorycznych, organizacyjnych i etycznych sędziów społecznych, zwiększenie prestiżu sędziów społecznych, wzmocnienie rad sędziów społecznych, poprawę dyspozycyjności osób uczestniczących w orzekaniu oraz ograniczenie obciążeń administracyjnych związanych z organizacją ich pracy. W efekcie projektowane zmiany mogą prowadzić do bardziej przewidywalnego, stabilnego i sprawnego udziału czynnika społecznego w pracy sądów.

Dodatkowe informacje

Projekt nie będzie bezpośrednio oddziaływał na instytucję ławników Sądu Najwyższego, która została uregulowana w odrębnej ustawie. Zakres projektowanej nowelizacji obejmuje instytucję sędziów społecznych w sądach powszechnych, dlatego rozwiązania odnoszące się do ławników Sądu Najwyższego pozostają poza bezpośrednim zakresem prowadzonych prac legislacyjnych.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Udział społeczeństwa w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w innych systemach prawnych⁷

Zgodnie z art. 142 Konstytucji Republiki Serbii w rozprawach uczestniczą sędziowie i ławnicy w sposób i na zasadach określonych ustawą.

W Portugalii udział czynnika społecznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości określa art. 207 ustawy zasadniczej, zgodnie z którym ława przysięgłych bierze udział w sądeniu ciężkich przestępstw, z wyjątkiem terroryzmu i wysoko zorganizowanej przestępczości, w przypadkach i w składzie określonym w ustawie, w szczególności na żądanie oskarżyciela lub oskarżonego (ust. 1). Ustawa może określić udział sędziów społecznych w sądeniu spraw dotyczących pracy, przestępstw przeciwko zdrowiu publicznemu, drobnych przestępstw, wykonywania kar lub w innych przypadkach, w których uzasadnione jest szczególne rozważenie naruszonych wartości społecznych (ust. 2). Ustawa może określić również udział asesorów posiadających kwalifikacje techniczne do sądenia określonych materii (ust. 3).

Według art. 91 ust. 1 austriackiej ustawy zasadniczej naród współdziała w wymierzaniu sprawiedliwości. Zasada ta obejmuje w szczególności sprawy karne, ponieważ w przypadkach przestępstw zagrożonych surowymi karami określonymi w ustawie, jak również w przypadkach wszystkich przestępstw i występów politycznych, o winie oskarżonego orzekają sędziowie przysięgli (ust. 2). W postępowaniu karnym w sprawach o inne czyny zagrożone karą uczestniczą ławnicy, w przypadku wymierzania kary przekraczającej określoną w ustawie wysokość (ust. 3).

W myśl art. 103 Konstytucji Republiki Macedonii ławnicy nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności za poglądy i decyzje wyrażone w toku postępowania sądowego. Regulacja ta ustanawia immunitet ławniczy, obcy rodzinnemu prawodawstwu.

Konstytucja Hiszpanii z dnia 27 grudnia 1978 r. w art. 125 przewiduje, że obywatele mogą występować ze skargą obywatelską oraz uczestniczyć w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości jako członkowie ławy przysięgłych w

⁷ dr Kil J., dr hab. Kaczmarczyk M., dr Kwaśniak A., *Ewaluacja działalności i otoczenia normatywnego ławników orzekających w sprawach karnych w polskim wymiarze sprawiedliwości, ze szczególnym uwzględnieniem możliwych kierunków reformy*, Warszawa, 2023, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

procesach karnych, w formie i wypadkach określonych przez ustawę, jak również mogą uczestniczyć w sądach opartych na prawie zwyczajowym i tradycji.

Zasadę udziału czynnika społecznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości przewidział również ustrojodawca gruziński. Według art. 82 ust. 5 ustawy zasadniczej w sądach powszechnych sprawy rozpatrywane są z udziałem ławy przysięgłych w zakresie i trybie przewidzianym w ustawie.

Zgodnie z art. 97 ust. 1 Konstytucji Grecji z dnia 9 czerwca 1975 r. w sprawach o zbrodnie i przestępstwa polityczne orzekają sądy karne mieszane, składające się z sędziów orzekających i sędziów przysięgłych, zgodnie z postanowieniami ustawy. Orzeczenia tych sądów podlegają procedurze odwoławczej określonej w ustawie.

W art. 65 ust. 2 Konstytucji Królestwa Danii przewidziano, że w postępowaniu karnym uczestniczą ławnicy. Sprawy i formę, w jakich udział taki ma miejsce, a w szczególności, które sprawy karne rozpatrywane są z udziałem ławników, określi ustawa. Zgodnie z art. 94 ust. 2 czeskiej ustawy zasadniczej ustawa może określić, w jakich sprawach i w jakim trybie, oprócz sędziów, biorą udział w orzekaniu także inni obywatele.

W myśl art. 150 belgijskiej ustawy zasadniczej ławnicy ustanawiani są we wszystkich sprawach karnych oraz w sprawach o przestępstwa polityczne i prasowe, z wyjątkiem przestępstw prasowych inspirowanych rasizmem lub ksenofobią. W państwie tym funkcjonują również sądy pokoju.

W większości europejskich porządków konstytucyjnych można zatem odnaleźć zasadę udziału społeczeństwa w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Ławnicy	7197 osób w sądach powszechnych 177 osób w izbach morskich	Informacja ogólnodostępna	Odejście od dotychczasowej instytucji ławnika poprzez wprowadzenie instytucji sędziego społecznego. Z mocy prawa osoby te staną się sędziami społecznymi, co zapewni ciągłość wykonywania powierzonych im zadań.
Sędziowie społeczni			Zmieniono warunki udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w charakterze sędziego społecznego, w tym: – rozszerzono katalog przesłanek wyłączających możliwość wykonywania zadań sędziego społecznego; – dookreślono zasady wygasania mandatu. Zwiększono liczbę dni z 12 do 20 w ciągu roku, w których sędzia społeczny będzie mógł być wyznaczony do udziału w rozprawach. Wprowadzono obowiązek udziału w szkoleniach organizowanych przez sądy – 4 razy rocznie. Wybory na sędziów społecznych odbywać się będą co roku, najpóźniej we wrześniu.
Rady ławnicze	365⁸	Informacja ogólnodostępna	Rady ławnicze przekształcą się w rady sędziów społecznych z zachowaniem ciągłości działania, a ich kadencja będzie trwała do czasu zakończenia kadencji sędziów społecznych, którzy zostali do nich wybrani.

⁸W jednym sądzie rejonowym w Polsce nie powołuje się ławników, gdyż w zakres spraw rozpatrywanych w sądzie nie wchodzi sprawy z ławnikami.

Rada sędziów społecznych			Nowy organ samorządu sędziów społecznych, który będzie odpowiadał m.in. za: — reprezentowanie sędziów społecznych, — współdziałanie z prezesem sądu przy organizacji pracy (w tym przydział spraw), — opiniowanie istotnych kwestii organizacyjnych, — inicjowanie działań szkoleniowych oraz integracyjnych. Kadencja rady sędziów społecznych będzie trwała rok kalendarzowy.
Prezesi sądów powszechnych	319 – sądy rejonowe 47 – sądy okręgowe	Informacja ogólnodostępna	Zakres obowiązków prezesów sądów ulega rozszerzeniu. Prezes sądu okręgowego w sądzie okręgowym a prezes sądu rejonowego w sądzie rejonowym będą współdziałać z radą sędziów społecznych tego sądu oraz zapewnią jej warunki wykonywania zadań na określonych zasadach. Prezes sądu rejonowego na sesji rady gminy, na obszarze której znajduje się siedziba sądu, albo na sesji rady miasta, na obszarze którego znajduje się siedziba sądu, a prezes sądu okręgowego na sesji rady powiatu albo rady miasta na prawach powiatu, na obszarze którego znajduje się siedziba sądu, będą przedstawiać raz w roku informację o funkcjonowaniu sądu, którym kierują, w szczególności w zakresie dotyczącym sędziów społecznych, sprawności postępowań sądowych oraz potrzeb organizacyjnych sądu. Prezes sądu rejonowego przekazywał będzie ponadto, w formie pisemnej, informację o funkcjonowaniu sądu, którym kieruje, radzie gminy albo radzie miasta, których obszar lub część obszaru są objęte obszarem właściwości sądu. Prezes sądu okręgowego przekazywał będzie ponadto, w formie pisemnej, informację o funkcjonowaniu sądu, którym kieruje, radzie gminy albo radzie miasta, których obszar lub część obszaru są objęte obszarem właściwości sądu okręgowego, oraz radzie powiatu albo radzie miasta na prawach powiatu, których obszar albo część obszaru są objęte obszarem właściwości sądu okręgowego. Informację o funkcjonowaniu sądu prezes sądu udostępnia także w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej sądu. Prezes sądu będzie mógł zmienić przydział sędziego społecznego do wydziału sądu w trakcie trwania kadencji sędziego społecznego po zasięgnięciu opinii rady sędziów społecznych, kierując się przesłankami określonymi.

			Nałożono obowiązek organizowania szkoleń dla sędziów społecznych.
Gminy	2 479	Informacja ogólnodostępna	Nowe obowiązki związane z coroczną procedurą wyboru sędziów społecznych. Rada gminy będzie mogła przeprowadzać uzupełniające wybory sędziów społecznych na podstawie przepisów ustawy w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania wniosku prezesa sądu. Przed przystąpieniem do wyborów rada gminy powoływać będzie zespół, który po wysłuchaniu zgłoszonych kandydatów przedstawia na sesji rady gminy swoją opinię o kandydatach, w szczególności w zakresie spełnienia przez nich wymogów określonych w ustawie oraz ich walorów etycznych i intelektualnych. W skład tego zespołu będą mogli wchodzić m.in. radni gminy. Rada gminy przesyłać będzie prezesom właściwych sądów, najpóźniej do końca września, listę wybranych sędziów społecznych oraz listę wybranych sędziów społecznych do orzekania w sprawach z zakresu prawa pracy, wraz z kartami zgłoszenia i dołączonymi do nich dokumentami Rada gminy, która wybrała sędziego społecznego, stwierdzać będzie wygaśnięcie mandatu z określonych przyczyn, w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu przesłanki powodującej wygaśnięcie mandatu i informuje o tym prezesa właściwego sądu oraz sędziego społecznego. Rada gminy może złożyć wniosek o nadanie medalu za zasługi.
Podmioty zgłaszające kandydatów	brak danych	brak danych	Projekt porządkuje procedurę zgłaszania kandydatów (terminy, wymogi formalne, oświadczenia).
Minister Sprawiedliwości	1	—	Obowiązek określenia, w drodze rozporządzenia: – sposobu wyboru, składu i sposobu działania rady sędziów społecznych; – wzoru legitymacji służbowej sędziego społecznego; – wzoru odznaki Medalu oraz miniatury Medalu, – sposób i tryb nadawania Medalu, – wzoru legitymacji potwierdzającej nadanie Medalu, – sposobu noszenia odznaki Medalu oraz miniatury Medalu

			– z uwzględnieniem stopni Medalu i konieczności zapewnienia sprawności postępowania w sprawach o nadanie Medalu, a także uroczystego wręczenia i godnego noszenia odznaki Medalu oraz jego miniatury
--	--	--	--

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji w zakładce Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2026 r. poz. 404) oraz stosownie do wymogów art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2025 r. poz. 677).

Projekt został przekazany do zaopiniowania:

Krajowej Radzie Sądownictwa,
Prezesom Sądów Apelacyjnych,
Prezesom Wojskowych Sądów Okręgowych,
Przewodniczącym Izb Morskich,
Rzecznikowi Praw Obywatelskich,
Sądowi Najwyższemu,
Radzie ds. Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości,
a nadto następującym podmiotom:
Rada Dialogu Społecznego,
Niezależny Samorządowy Związek Zawodowy „Solidarność”,
Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych,
Forum Związków Zawodowych,
Związek Pracodawców Business Centre Club,
Federacja Przedsiębiorców Polskich,
Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej,
Konfederacja Lewiatan,
Związek Rzemiosła Polskiego,
Związek Przedsiębiorców i Pracodawców,
Polskie Towarzystwo Gospodarcze.

Projekt został przekazany do konsultacji publicznych do następujących podmiotów:

Stowarzyszenie Ławników Polskich,
Stowarzyszenie Krajowa Rada Sędziów Społecznych,
Krajowa Rada Radców Prawnych,
Naczelna Rada Adwokacka,
Krajowa Rada Rzeczników Patentowych,
Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju,
Fundacja im. Stefana Batorego,
Helsińska Fundacja Praw Człowieka,
Stowarzyszenie Absolwentów i Aplikantów KSSiP „Votum”,
Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”,
Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych „Pro Familia”,
Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych w Polsce,
Stowarzyszenie Sędziów THEMIS.

Projekt został skierowany do zaopiniowania przez Komisję Kodyfikacyjną Ustroju Sądownictwa i Prokuratury oraz Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Na przedstawienie stanowiska w ramach opiniowania i konsultacji został wyznaczony termin 14-dniowy (21-dniowy w przypadku reprezentatywnych organizacji związkowych i organizacji pracodawców). Skrócenie terminu jest

uzasadnione koniecznością pilnego procedowania projektu ustawy w celu umożliwienia jej wejścia w życie z dniem 1 stycznia 2027 r., by najbliższe wybory ławników, przypadające w 2027 r., mogły odbyć się jako wybory sędziów społecznych, na podstawie projektowanej ustawy.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny stałe z 2026 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1 (2027)	2	3	4	5	6	7	8	9	10	<i>Łącznie (0-10)</i>
Dochody ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
budżet państwa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
pozostałe jednostki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wydatki ogółem	0	20,58	21,07	21,58	22,05	22,61	23,17	23,75	24,34	24,95	25,58	229,68
budżet państwa	0	20,58	21,07	21,58	22,05	22,61	23,17	23,75	24,34	24,95	25,58	229,68
JST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
pozostałe jednostki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo ogółem	0	-20,58	-21,07	-21,58	-22,05	-22,61	-23,17	-23,75	-24,34	-24,95	-25,58	-229,68
budżet państwa	0	-20,58	-21,07	-21,58	-22,05	-22,61	-23,17	-23,75	-24,34	-24,95	-25,58	-229,68
JST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
pozostałe jednostki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródła finansowania	Projektowana ustawa spowoduje skutki finansowe w cz. 15 budżetu państwa.
	Środki na sfinansowanie projektowanego podwyższenia wysokości rekompensaty zostaną poniesione w ramach części 15 budżetu państwa Sądy powszechne.

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Na mocy projektowanej nowelizacji ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych zostaje: 1) podwyższona wysokość rekompensaty dla sędziego społecznego; 2) wprowadzony obowiązek udziału sędziów społecznych w szkoleniach organizowanych przez prezesów sądów i rekompensata za udział w szkoleniach. <u>CZEŚĆ 15 – SĄDY POWSZECHNE</u> 1. Rekompensata pieniężna <i>Wzrost rekompensaty pieniężnej za czynności i szkolenia</i> W 2025 roku środki wydatkowane przez sądy powszechne w ramach części 15 budżetu państwa Sądy powszechne na rekompensaty pieniężne dla ławników za czas wykonywania czynności w sądzie wyniosły 29.361 tys. zł, zatem w przypadku wzrostu rekompensaty pieniężnej za czynności z obecnej wysokości 2,64% podstawy wynagrodzenia sędziego do 4,25% takiej podstawy wzrost kwoty wypłacanych z ww. części budżetu rekompensat – w warunkach roku 2026 – wyniosłby ok. 17,91 mln zł. Natomiast dodatkowe 7197 rekompensat na obowiązkowe szkolenia będzie miało wartość 2,67 zł. Łączne wydatki to 20,58 mln zł w skali roku (dodatkowy skutek finansowy projektowanej zmiany). <i><u>Organizacja szkoleń</u></i> Większość organizowanych szkoleń odbywa się z inicjatywy sądu. Pewna część nowego systemu szkoleń to będą szkolenia organizowane przez Państwową Inspekcję Pracy (PIP), zgodnie z podpisanym 25 maja 2026 roku Porozumieniem. PIP prowadzi szkolenia w ramach swoich zadań ustawowych, a więc bez finansowania przez sądy. Prezesi sądów okręgowych będą zobowiązani jedynie do zapewnienia odpowiednich warunków lokalowych w sądach.

Na obecnym etapie prac zakłada się, że włączenie ewentualnych innych partnerów do szkoleń dot. instytucji państwowych odbywałoby się w modelu wypracowanym z PIP, czyli „bezkosztowo”, w ramach ich działalności edukacyjnej.

2. Zwiększenie liczby dni z 12 do 20 w ciągu roku, w których sędzia społeczny będzie mógł być wyznaczony przez sąd do udziału w rozprawach

Procentowy wzrost liczby dni, za które sędzia społeczny otrzymywałby rekompensatę w porównaniu do stanu obecnego wyniósłby 67%.

Przy czym należy mieć na uwadze, że już dotychczas ławnicy biorą udział w rozprawach częściej niż 12 dni.

Z przywołanego powyżej raportu IWS i przeprowadzonego badania empirycznego nt. udziału w liczbie spraw wynika, że „60% ankietowanych ławników nie uczestniczyło w minionym roku kalendarzowym (tut. 2022 r.) w żadnym terminie rozprawy, a 27% badanych uczestniczyło w liczbie rozpraw w przedziale 1–12. **Tylko 11% respondentów wzięło udział w 13–30 terminach rozpraw, a zaledwie 2% badanych uczestniczyło w więcej niż 30 rozprawach.**”.

Projektowana zmiana nie powinna skutkować zwiększeniem wydatków sektora finansów publicznych, natomiast przyczyni się do ograniczenia obciążeń biurowatycznych po stronie prezesa sądu, związanych z obowiązkiem uzasadniania podwyższenia limitu dla poszczególnych ławników.

3. Medal „Za zasługi na rzecz udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości”

Na potrzeby oszacowania skutków przyznania Medalu przyjęto koszty odznaki za wyróżniającą pracę na rzecz sądu (z uwzględnieniem kosztów grafiki). Medal ze wstążką i szpilką do przypinania, etui, miniatura Medalu, legitymacja – zakłada się, że średni koszt Medalu wyniesie maksymalnie ok. 250 zł.

W zależności od liczby zamówionych medali ich koszt zostanie poniesiony w ramach posiadanych środków.

CZEŚĆ 29 – OBRONA NARODOWA

Rekompensaty dla ławników sądów wojskowych – przepisy art. 70 par. 1 pkt 5 i 6, wskazują, że świadczenia przysługują ławnikowi sądu wojskowego tylko wówczas, gdy kończy sprawę pomimo tego, że już przestał być żołnierzem (art. 70 par. 1 pkt 6 *lex specialis* względem art. 70 par. 1 pkt 5), zatem jedynym przypadkiem, gdy świadczenia z art. 172 -174 u.s.p. przysługują ławnikowi sądu wojskowego, będzie sytuacja wyznaczenia do rozpoznania sprawy na podstawie art. 61 w zw. z art. 58 par. 1 pkt 3 u.s.w.). Regulacja nie powinna wpływać na zwiększenie ew. wydatków budżetu państwa w cz. 29 – Obrona narodowa.

CZEŚĆ 04 – SĄD NAJWYŻSZY

Projektowana regulacja nie będzie miała wpływu na zwiększone wydatki cz. 04 – Sąd Najwyższy. Kwestie dotyczące wypłaty rekompensaty są uregulowane w art. 68 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2024 r. poz. 622).

\W pozostałym zakresie – na obecnym etapie prac – nie przewiduje się innych znaczących wydatków wynikających z projektowanej ustawy.

W zakresie wydatków dotyczących funkcjonowania sędziów społecznych w izbach morskich – OSR zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac.

Dodatkowa informacja

Zakłada się, że projektowana nowelizacja nie spowoduje istotnego zwiększenia kosztów obsługi wyborów sędziów społecznych przez gminy. Coroczne wybory w miejsce przeprowadzanych co cztery lata będą bowiem dotyczyć proporcjonalnie mniejszej liczby

		kandydatów na sędziów społecznych, co więcej, wyeliminują konieczność przeprowadzania wyborów uzupełniających. Projektowane zmiany ustawy nie prowadzą zaś do nałożenia na gminy nowych, dodatkowych obowiązków związanych z wyborami, precyzując co do zasady sposób dokonywania czynności w toku procedury wyborczej w dotychczasowych ramach.						
7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe								
Skutki								
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2026 r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	0	20,58	21,07	21,58	22,61	25,58	229,68
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	Brak wpływu.						
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Przedmiotowy projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej, w związku z czym odstąpiono od analiz i oceny przewidywanych skutków społeczno-gospodarczych, wskazanych w art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2025 r. poz. 1480, z późn. zm.).						
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe, w tym osoby z niepełnosprawnością i starsze	Projekt oddziałuje pośrednio na obywateli poprzez: — podniesienie prestiżu pełnienia funkcji publicznej oraz zwiększenie zainteresowania obywateli udziałem w działalności sądów. — zwiększenie przejrzystości procedur wyboru i funkcjonowania sędziów społecznych; Osoby pełniące funkcję sędziego społecznego będą mogły uzyskiwać wyższe rekompensaty finansowe niż obecnie, co może w niewielkim stopniu zwiększyć dochody niektórych gospodarstw domowych. Sędzia społeczny, jako przedstawiciel czynnika społecznego, stanowi łącznik między sądem a społeczeństwem. Jeżeli jego udział w postępowaniu jest dobrze zorganizowany, merytorycznie przygotowany i należycie doceniony, może wzmacniać społeczne zaufanie do sądów oraz akceptację dla wydawanych rozstrzygnięć. W dłuższej perspektywie może to sprzyjać sprawniejszemu działaniu wymiaru sprawiedliwości także poprzez wzmacnianie jego legitymizacji społecznej.						
Niemierzalne								
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń		Wejście w życie ustawy nie będzie miało negatywnego wpływu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw, jak również nie będzie miało negatywnego wpływu na sytuację i rozwój regionalny.						
8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu								
☐ nie dotyczy								
Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).				☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy				
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☒ zmniejszenie liczby procedur ☐ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne: ...				☐ zwiększenie liczby dokumentów ☒ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne: ...				

Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektronicznej.		☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy
Komentarz: Projekt ustawy wprowadza zmiany w zakresie obciążeń regulacyjnych, obejmujących zarówno nowe obowiązki, jak i modyfikację istniejących, dla podmiotów zaangażowanych w funkcjonowanie instytucji udziału obywateli w wymiarze sprawiedliwości.		
<u>Sędziowie społeczni</u> Projekt zwiększa zakres obowiązków związanych z wykonywaniem zadań sędziego społecznego poprzez: – obowiązek uczestnictwa w szkoleniach organizowanych przez sądy; – obowiązek informowania prezesa sądu o toczących się postępowaniach sądowych, w których sędzia społeczny występuje jako strona lub uczestnik postępowania; – obowiązek składania określonych oświadczeń pod rygorem odpowiedzialności karnej na etapie ubiegania się o udział w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w charakterze sędziego społecznego.		
<u>Prezesa sądów</u> Projekt nakłada nowe obowiązki organizacyjne i sprawozdawcze, w szczególności: – sporządzanie corocznych informacji dla organów samorządu terytorialnego dotyczących funkcjonowania sądu w zakresie dotyczącym sędziów społecznych, sprawności postępowań sądowych oraz potrzeb organizacyjnych sądu – obowiązek zasięgania opinii rady sędziów społecznych w sprawie przydziału i zmiany przydziału sędziego społecznego do wydziału sądu.		
<u>Jednostki samorządu terytorialnego. Rady gmin</u> Projekt zwiększa obowiązki gmin związane z procedurą wyboru sędziów społecznych, m.in. poprzez organizowanie corocznych wyborów sędziów społecznych. Coroczne wybory w miejsce przeprowadzanych co cztery lata będą bowiem dotyczyć proporcjonalnie mniejszej liczby kandydatów na sędziów społecznych, co więcej, wyeliminują konieczność przeprowadzania wyborów uzupełniających. Projektowane zmiany ustawy nie prowadzą zaś do nałożenia na gminy nowych, dodatkowych obowiązków związanych z wyborami, precyzując co do zasady sposób dokonywania czynności w toku procedury wyborczej w dotychczasowych ramach. Obciążenia mają charakter organizacyjno-systemowy, a ich wprowadzenie jest uzasadnione potrzebą przebudowy i wzmocnienia instytucji udziału obywateli w sądownictwie.		
Podniesienie liczby dni orzeczniczych ograniczy liczbę procedur wynikających z art. 170. § 1 u.s.p.		
9. Wpływ na rynek pracy		
Projektowana regulacja będzie miała ograniczony wpływ na rynek pracy. Największe skutki wystąpią w sądach, samorządach oraz wśród sędziów społecznych. Projekt nie powinien mieć istotnego wpływu na poziom zatrudnienia w gospodarce, natomiast może zwiększyć aktywność obywatelską oraz stworzyć dodatkowe możliwości uzyskiwania dochodów z tytułu udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w charakterze sędziego społecznego.		
10. Wpływ na pozostałe obszary		
☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☒ sądy powszechne, administracyjne lub wojskowe	☐ demografia ☐ mienie państwowe ☐ inne:	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
Omówienie wpływu	Projekt przewiduje przebudowę modelu udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości poprzez zastąpienie instytucji ławnika instytucją sędziego społecznego, co będzie miało wpływ na organizację i funkcjonowanie sądów powszechnych. W szczególności: — wzmocniona zostanie rola sędziów społecznych w procesie orzekania; — dookreślone zostaną zasady przydziału sędziów społecznych do wydziałów i spraw; — zwiększeniu ulegną obowiązki organizacyjne sądów, w tym: a) zapewnienie szkoleń dla sędziów społecznych, b) prowadzenie dodatkowych czynności administracyjnych związanych z obsługą tej grupy;	

	— na prezesów sądów nałożone zostaną nowe obowiązki sprawozdawcze i organizacyjne oraz coroczne przedstawianie informacji o funkcjonowaniu sądów organom samorządu terytorialnego; — wprowadzenie obowiązkowych szkoleń i rozszerzenie zakresu czynności wykonywanych przez sędziów społecznych może przyczynić się do podniesienia jakości orzekania oraz lepszego przygotowania merytorycznego osób uczestniczących w składach orzekających.
11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego	
Planuje się, że ustawa wejdzie w życie 1 stycznia 2027 r.	
12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	
Projektowana regulacja będzie mogła zostać poddana ewaluacji po 5 latach od dnia wejścia w życie poprzez przeprowadzenie analizy ex post procesów wyboru sędziów społecznych, obsady ich stanowisk i udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.	
13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)	
Brak.	